

Yükseköğretim Strateji Raporu

Cumhuriyet 14.09.2006

Raporun, yükseköğretimde kalitenin arttırılması ve bu amaca yönelik olarak liyakata dayalı düzenlenmiş bir rekabet ortamının yaratılması önerisi de asla serbest piyasa ağırlıklı modelden esinlenen bir yaklaşımın ürünü olarak değerlendirilmemelidir.

Prof. Dr. Fikret ŞENSES
ODTÜ İktisat Bölümü

Yükseköğretim Kurulu'nun 3 Temmuz 2006 tarihinde Cumhurbaşkanı'na sunduğu Türkiye'nin Yükseköğretim Stratejisi başlıklı rapor kamuoyunda genellikle olumlu karşılandı. Bu yazıda raporu hazırlayan komisyonun bir üyesi olarak raporun kamuoyuna yeterince yansımayan kimi özelliklerine değinmek ve temel bakış açısı içinde ön plana çıkan stratejik hedeflerini vurgulamak istiyorum.

Raporun en çarpıcı özelliklerinden biri, ülkenin önde gelen sorunları arasında yer alan yükseköğretim konusuna önyargısız ve eleştirel bir bakış açısıyla yaklaşmasıdır.

Belli başlı sorun alanlarını belirleyerek çözüm önerileri geliştirme çabası içinde olması, konuyu bütün paydaşların görüşüne açması, raporun ancak bu süreç sonunda istenen olgunluğa ulaşabileceğini en baştan kabullenmesi ve yasal düzenlemelerin ani geçişler yerine bu süreç tamamlanıp belirli bir oйдаşma sağlandıktan sonra yapılmasını önermesi toplumsal yaşamımızdaki dayatmacı yaklaşımlarla taban tabana zıt bir örnek oluşturmaktadır. Raporun, Yükseköğretim Kurulu'nun yetkilerini denetleyici ve yönlendirici bir çerçeveye sınırlaması ve üniversitelerin hareket alanını kendi tarihlerini oluşturabilmeleri için genişletmelerini amaçlaması da bu yaklaşımın bir yansıması olarak değerlendirilmelidir.

Bu yaklaşımıyla rapor, üniversitelerimize hâkim olmasını önerdiği saydam, katılımcı ve tümüyle demokratik yaklaşım doğrultusunda en baştan olumlu bir adım atmış olmaktadır. Raporun ön plana çıkan bir diğer özelliği, fırsat eşitliğini toplumsal eşitsizliklerin azaltılması amacıyla yönelik olarak da asla vazgeçilemez bir hedef olarak benimsemesidir. Bilgi toplumuna geçiş sürecinin var olan eşitsizlikleri daha da arttırma olasılığı karşısında raporun bu vurgusu son derece önemlidir.

Rapor, yükseköğretimin sorunlarının önemli bir kısmının önceki eğitim süreçlerinden kaynaklandığı noktasından hareketle düşük gelirli toplum kesimlerinin yükseköğretime erişiminin karşısındaki engelleri de önceki eğitim kademelerinde gözlenen bölgelerarası ve değişik lise türleri arasındaki fırsat eşitsizliğiyle ilişkilendirmektedir. Bu bağlamda okullaşma oranının kısa sürede hızla arttırılarak yükseköğretim sisteminin bugünkü seçkin yapılarından arındırılmasını ve sistemin bu doğrultuda nicel ve nitel açılardan bir atılım yapmasını amaçlamaktadır.

Kültürel miras

Rapor, yükseköğretim sistemimize bugüne kadarkilerle kıyaslanamayacak derecede farklı bir bakış açısı getirmektedir. Dünyadaki ve özellikle Avrupa Birliği'ndeki gelişmeleri

bilerek ancak bunları bire bir kabullenmek yerine ülkenin özgül koşullarını ön planda tutan bir yaklaşımı benimsemektedir. Bu açıdan bakıldığında neoliberal küreselleşmeyi yükseköğretim sistemlerine hâkim kılmayı amaçlayan yaklaşımlardan önemli ölçüde ayrılmaktadır. Rapor, akılcılığın, açıklığının, zarafetin, cömertliğin, hoşgörünün, canlı ve her türlü bağnazlıktan arınmış bir ortamın hâkim olduğu ve 900 yıllık bir tarihi olan üniversitenin insanlığın kültürel bir mirası olduğunu vurgulamakta ve bu mirasın serbest piyasa güdümlü yaklaşımlardan korunması gerektiğine işaret etmektedir. Bu bağlamda yükseköğretimi, özel kesim tarafından sunulduğunda dahi bir kamu malı olarak görmekte ve bu özelliğinin korunması için gerekli denetim mekanizmalarının kurulmasını önermektedir.

Yayın endeksi

Raporun, yükseköğretimde kalitenin artırılması ve bu amaca yönelik olarak liyakata dayalı düzenlenmiş bir rekabet ortamının yaratılması önerisi de asla serbest piyasa ağırlıklı modelden esinlenen bir yaklaşımın ürünü olarak değerlendirilmemelidir.

Aksine, üniversite öğretim elemanlarının uluslararası yayın endekslerince taranan dergilerdeki yayınlarına odaklanmış ve öğretim elemanlarını diğer akademik ve toplumsal etkinliklerden yabancılaştıran bugünkü kısır atama ve yükseltme ölçütlerinin ötesine geçen ve bilgi üretimi yanında eğitim kalitesini, kentsel ve bölgesel sorunları önemseyen ve toplumsal yararı gözetken canlı bir akademik ortamın ve kendi içinde etkileşen bir akademik topluluğun ortaya çıkmasını hedeflemektedir.

Raporun, yükseköğretim sistemi içinde vakıf üniversitelerinin payının 2025 yılında bugünkünün yaklaşık iki katına çıkarılması hedefi kanımca sistemin özelleştirilmesi yönündeki önyargılı bir tercihten değil, yükseköğretimde okullaşma oranının artırılması için gerekli kaynakların kamu kesimi tarafından karşılan(a)mayacağı kaygısından kaynaklanmaktadır.

Var olan özelleşme eğiliminin bir parçası olan (paralı) ikinci öğretimin sistem içindeki payının anılan süre içinde giderek azaltılması hedefi bu kanıyı doğrular niteliktedir. Neoliberal bakış açısının rapordaki diğer sınırlı yansımaları ise bu bakış açısının son çeyrek yüzyılda topluma hâkim olduğu ve yükseköğretim kuruluşlarını piyasa odaklı yollarla da kaynak yaratma zorunluluğuyla karşı karşıya bıraktığı gerçeği ışığında değerlendirilmelidir. Rapor, yükseköğretim kurumlarında görev yapan akademik ve diğer personelin çeşitli engel ve güçlükler karşısında bugüne kadar sağladığı başarıları kabullenmekle birlikte çağdaş düzeyi yakalayabilmek için kapsamlı bir atılımın gerekli olduğunu ve bunu gerçekleştirebilmek için yeterli kaynağın ayrılmasının zorunlu olduğunu çok çarpıcı bir biçimde ortaya koymaktadır. Bu doğrultuda nicel hedefler yanında eğitim kalitesinin yükseltilmesi, araştırma etkinliklerinin ve kamu hizmeti üretiminin artırılması bağlamında niteliksel hedefler koymaktadır.

Rapor eleştirilere açık

Raporun bir diğer özelliği, yükseköğretime ilişkin değerlendirme ve düzenlemelerde nedense hep göz ardı edilen öğrencileri ve onların yaşam kalitesinin yükseltilmesini ön plana çıkarmış olmasıdır. Rapor, yaşamlarının en biçimlendirici yıllarını geçirdikleri yükseköğretim kurumlarından öğrencilerin bilgi çağının gerektirdiği mesleki donanım yanında, bireysel düzeyde sanat ve kültür bilincine, çoğulcu ve özgür düşünceye ve insan haklarına saygılı bir demokrasi kültürüne de sahip olarak çıkmalarını önemsemektedir.

Yükseköğretim kuruluşlarının yönetim kültürünün bu hedefi de gözeten bir doğrultuda biçimlendirilmesini vurgulamaktadır.

Yükseköğretim sorunlarıyla ilgili ve bunları önemseyen bütün kesimlerin görüş, eleştiri ve önerilerine açık olan bu rapor gelecek katkılarla kuşkusuz daha da zenginleşecek ve ümit ediyorum ki yükseköğretim sistemimizin, bugünkü kısır çekişmelerden bir an önce sıyrılıp kurumlar arasında uyumlu bir işbirliğinin sağlandığı bir ortamda, sağlam temellere dayalı yeni atılımlar gerçekleştirebilmesinin yolunu açacaktır.

(1) Rapor metni ve katkılar için <http://www.yok.gov.tr>